

Браславець К. П., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Зеленова М. О., асистент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Право власності – це право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. Підставами набуття права власності є передбачені законом юридичні факти, за наявності яких особа набуває майно, стає його власником.

При набутті та припиненні права власності мають бути враховані дві різні частини розподілу права власності: право приватної власності та право публічної власності. Врахування зазначеного поділу права власності логічно зумовлює поділ підстав набуття та припинення права власності на універсальні (ті, що можуть бути підставою виникнення будь-якого виду права власності) і спеціальні (стосуються лише конкретних видів права власності).

У системі права власності важливе місце займає питання визначення підстав виникнення та припинення права власності. Загальні засади та підстави набуття права власності визначає глава 24 ЦК України (статті 328-345). Відповідно до неї підставами набуття права власності можуть бути будь-які обставини, що не заборонені законом (ч. 1 ст. 328 ЦК України), оскільки розмаїття їх дуже велике (події, договори, юридичні вчинки, цивільні стани, юридична сукупність, тощо) виникає проблема визначення їхнього співвідношення та взаємозв'язку, ієрархії, колізії тощо.

Останнім часом дане питання майже не досліджувалось. Цим зумовлена доцільність розгляду проблемних питань набуття права власності в Україні. Для її вирішення необхідне встановлення методологічних засад оцінки тих чи інших юридичних фактів у загальному контексті набуття та припинення права власності. Передусім слід зазначити, що існує поділ підстав набуття права власності на первинні та похідні, відомий ще з часів римського права.

Існує точка зору, відповідно до якої при поділі підстав виникнення права власності на первинні та похідні можуть бути використані обидва критерії. Так, зазначається, що до похідних способів набуття права власності належать такі, при яких набуття права власності у суб'єкта виникає внаслідок волевиявлення попереднього власника. При переході

права власності має місце правонаступництво, оскільки права на придбану річ внаслідок похідного способу такі, які були у попереднього власника [2, с. 278].

Проте більш вдалим видається поділ підстав набуття права власності на первинні і похідні за допомогою врахування «обґрунтованості прав» [3, с. 200]. Суть такого підходу полягає в тому, що первинними пропонується вважати такі способи набуття права власності, де права власника не ґрунтуються на правах інших осіб (вони виникають вперше), а похідними – такі, що припускають, що право набувача ґрунтується на праві відчужувача речі. Такий підхід до поділу способів набуття права власності на первинні та похідні виглядає цілком логічним, оскільки від способу набуття права власності залежить характер претензій, які можуть бути заявлені до власника.

Однак зустрічається в літературі й думка про те, що поділ способів набуття права власності за різними критеріями не має практичного значення, оскільки законодавство України з поділом на первинні та похідні способи виникнення права власності не пов'язує будь-яких правових наслідків [4, с. 308].

До первинних підстав набуття права власності відносять, зокрема, такі способи, передбачені ЦК України: 1) виготовлення нової речі (ст. 331); 2) переробка речі (ст. 332); 3) привласнення загальнодоступних дарів природи (ст. 333); 4) безхазяйна річ (статті 335, 344); 5) знахідка (статті 337–339); 6) бездоглядна домашня тварина (статті 340–342); 7) скарб (ст. 343); 8) набувальна давність (ст. 344); 9) приватизація (ст. 345) тощо.

Похідними підставами набуття права власності є: 1) договір; 2) спадкування. На відміну від поділу підстав набуття права власності на первинні та похідні, котрий достатньо детально аналізується практично у кожному підручнику та посібнику з цивільного права, співвідношення універсальних та спеціальних підстав виникнення права власності у вітчизняній літературі залишається майже недослідженим.

Проблеми у дослідженні підстав виникнення права власності під таким кутом зору значною мірою пов'язані з відсутністю чітких засад віднесення зазначених підстав до універсальних чи спеціальних.

На нашу думку, право власності, як інститут цивільного права України, має бути поділений на два визначальних види: 1) право приватної власності; 2) право публічної власності.

Право приватної власності може бути визначене як право приватної особи володіти, користуватися, розпоряджатися належним їй майном у власному інтересі, а право публічної власності – як регламентована нормами права можливість суб'єктів публічних відносин використовувати на власний розсуд у межах своєї компетенції майно, яке їм належить. У свою чергу, право публічної власності охоплює такі різновиди: 1) право власності Українського народу; 2) право державної власності; 3) право

комунальної власності.

Фактором, який об'єднує усі різновиди права публічної власності, є наявність у цих відносинах владного елементу, який полягає в тому, що власник, здійснюючи своє право власності, більшою або меншою мірою використовує свої повноваження як суб'єкта публічного права. Специфічним є й об'єкт цих відносин: майно, що входить до складу публічної власності. Разом із тим їх відрізняє той самий обсяг повноважень, як суб'єкта публічного права, так і суб'єкта права власності [5, с. 9-10, 39-41].

Виходячи з вищезазначеного, можна дійти висновку, що на даний момент в українській юридичній науці є недостатнім традиційне розрізнення первісних та вторинних підстав виникнення права власності. Існує необхідність додаткового чіткого розділення права власності на універсальне та спеціальне, що дасть змогу чітко визначити їх співвідношення, взаємозв'язок, спростить використання та зменшить кількість прогалин в законодавстві.

Література

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/435-15>.
2. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. Я. М. Шевченко. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2009. – 520 с.
3. Цивільне та сімейне право України / за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. – Х.: Одиссей, 2008. – 680 с.
4. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заїки. – К.: КНТ, 2006. – 480 с.
5. Цивільне право України: підручник / Є. О. Харитонов, Р. О. Стефанчук, А. І. Дрішлюк та ін. – К.: Юридична література, 2008. – 520 с.

УДК 347.623

Бурносова У. Ю., студентка,
Юридичний факультет,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: Лукасевич-Крутник І. С., к.ю.н., доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день вживаються різні терміни, якими характеризуються відносини чоловіка та жінки, які не перебувають між собою в зареєстрованому шлюбі або в інших шлюбних відносинах – «конкубінат», «цивільний шлюб», «громадянський шлюб», «фактичні шлюбні відносини». Хоча в жодному законодавчому акті не закріплено